

Wyrok z dnia 19 czerwca 1998 r.

II UKN 104/98

Jeżeli zgodnie z obowiązującym porozumieniem płacowym i regulaminem wynagradzania prowizyjnego, wynagrodzenie to przysługiwało wyłącznie za czas faktycznie przepracowany, to za okres nieobecności w pracy, spowodowanej pobytem w areszcie tymczasowym, prowizja nie przysługuje i nie może być uwzględniona przy ustalaniu wysokości zasiłku chorobowego.

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 19 czerwca 1998 r. sprawy z wniosku Henryka R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o wysokość świadczenia, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 3 grudnia 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B., decyzją z dnia 21 marca 1995 r., odmówił Henrykowi R. uwzględnienia w podstawie wymiaru jego zasiłku chorobowego ruchomego wynagrodzenia prowizyjnego wobec ustalenia, że wynagrodzenie to nie zostało wnioskodawcy wypłacone, zgodnie z uregulowaniami porozumienia płacowego z 1991 r., że za okres tymczasowego aresztowania pracownika ta część wynagrodzenia nie przysługuje. Z tego też powodu Oddział odmówił wnioskodawcy podwyższenia wysokości zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego.

W odwołaniu do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wnioskodawca domagał się obliczenia zasiłku chorobowego i

świadczenia rehabilitacyjnego według wynagrodzenia w pełnej wysokości tj. od wynagrodzenia stałego i prowizyjnego wynagrodzenia ruchomego.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 30 września 1997 r. oddalił odwołanie. Sąd ten ustalił, że wnioskodawca pracował od 1 kwietnia 1991 r. w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń w B., (od 1992 r. w Spółce Akcyjnej) na stanowisku dyrektora i inspektora w B. W dniu 4 stycznia 1993 r. został tymczasowo aresztowany i z uwagi na 3 miesięczną nieobecność w pracy umowa o pracę wygasła z dniem 4 kwietnia 1993 r.

Od dnia 15 kwietnia 1993 r. wnioskodawca pobierał zasiłek chorobowy przez okres sześciu miesięcy a przez kolejnych sześć miesięcy - świadczenie rehabilitacyjne. Za podstawę wymiaru tych świadczeń organ rentowy przyjął stałe wynagrodzenie wnioskodawcy, w pełnej wysokości, za miesiące styczeń, luty i marzec 1993 r., bez uwzględnienia prowizyjnego wynagrodzenia ruchomego. Sąd ten ustalił, że stosownie do przepisów regulaminu i porozumienia płacowego, obowiązujących w zakładzie pracy wnioskodawcy, ruchome wynagrodzenie w postaci prowizji przysługiwało za faktycznie przepracowany czas pracy. Według Sądu, skoro wynagrodzenie prowizyjne za okres przebywania wnioskodawcy w areszcie śledczym nie przysługiwało, to podstawa wymiaru zasiłku chorobowego oraz świadczenia rehabilitacyjnego wnioskodawcy została ustalona prawidłowo. Zgodnie bowiem z art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.) w związku z § 1 ust. 1 pkt 1 i § 9 ust. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego i pokrywania wydatków na te zasiłki (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 33, poz. 157 ze zm.) podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone pracownikowi za okres trzech miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym powstało prawo do zasiłku

W uzasadnieniu swego wyroku powołał się Sąd także na prawomocny wyrok Sądu Rejonowego [...], którym oddalono powództwo Henryka R. przeciwko PZU S.A. Oddział Okręgowy w B. i PZU S.A. Inspektoratowi w B. o zasądzenie między innymi nie wypłaconego wynagrodzenia prowizyjnego za okres od grudnia 1992 r. do 4 kwietnia 1993 r.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku, wyrokiem z dnia 3 grudnia 1997 r. [...] oddalił apelację wnioskodawcy, uznając za prawidł-

łowe zarówno stan faktyczny ustalony przez Sąd pierwszej instancji, jak i wskazaną podstawę prawną rozstrzygnięcia.

W kasacji od tego wyroku wnioskodawca, który wskazując jako jej podstawę naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię § 11 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki „poprzez uznanie, iż do wynagrodzenia w pełnej wysokości uwzględnianego przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego mimo, iż pracownik pobierał wynagrodzenie zmniejszone w związku z pobytem w areszcie tymczasowym nie zalicza się części ruchomej-prowizyjnej wynagrodzenia powoda” wnosił o „rozstrzygnięcie co do istoty sprawy poprzez zmianę zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji polegającą na uwzględnieniu roszczenia powoda tj. ustaleniu, że do podstawy wymiaru zasiłku chorobowego należy przyjąć w przedmiotowej sprawie wynagrodzenie w pełnej wysokości a więc składające się z części stałej i części ruchomej-prowizyjnej...”

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Jest poza sporem, że wnioskodawca w okresie trzech miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstało prawo do zasiłku chorobowego oraz następnie do świadczenia rehabilitacyjnego, otrzymał wynagrodzenie bez uwzględnienia jego części prowizyjnej. Bezsporne jest również, że prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 24 kwietnia 1996 r. [...], oddalono powództwo wnioskodawcy wniesione przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych S.A. i Inspektoratowi w B. o wypłatę między innymi „połowy wynagrodzenia prowizyjnego należnego w okresie od stycznia do marca 1993 r.” Rewizja wnioskodawcy od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 2 grudnia 1996 r. [...], a Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 10 kwietnia 1997 r., I PKN 78/97 oddalił jego kasację.

Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu Sądu Wojewódzkiego i zaakceptowany przez Sąd Apelacyjny, że skoro zgodnie z obowiązującym w zakładzie pracy wnioskodawcy porozumieniem płacowym i regulaminem wynagrodzenia prowizyjnego, wynagrodzenie to przysługiwało wyłącznie za czas faktycznie przepracowany, to za okres nieobecności w pracy, spowodowanej pobytem w aresz-

cie tymczasowym, prowizja nie przysługiwała. Bezpodstawny jest zarzut kasacji, że z takim stanowiskiem Sądu nie można się zgodzić, „(...) ponieważ powód w związku z tymczasowym aresztowaniem oczywiście nie mógł świadczyć pracy i wskutek tego otrzymywał zmniejszone wynagrodzenie a poprzez „pełne wynagrodzenie”, o którym mowa w § 11 rozporządzenia należy rozumieć takie wynagrodzenie, jakie pracownik by otrzymywał, gdyby nie był aresztowany”.

Jak wynika z wyjaśnienia Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych S.A. z dnia 28 czerwca 1993 r. [...] do § 9 ust. 2 porozumienia płacowego z 1991 r., stanowiącego, że: „ruchome wynagrodzenie prowizyjne przysługuje pracownikowi za faktycznie przepracowany czas pracy oraz okres urlopu wypoczynkowego” wprowadzono aneks z dnia 21 lutego 1992 r. dodając do § 9 ust. 3 o następującej treści: „Za okres choroby wypłaca się prowizję pracowniczą w wysokości 50-70% stawki jaka przysługuje pracownikowi. Do podstawy obliczenia zasiłku macierzyńskiego i opiekuńczego włącza się prowizję pracowniczą w wysokości przeciętnej prowizji z trzech ostatnich miesięcy.” To szczegółowe uregulowanie wypłacania wynagrodzenia prowizyjnego za okresy, w których pracownik nie świadczył pracy z określonych przyczyn wskazuje, że aneksem w sposób świadomy i jednoznaczny, wyłączono możliwość wypłacania prowizyjnej części wynagrodzenia tym pracownikom, którzy nie mogli świadczyć pracy z powodu tymczasowego aresztowania.

Zgodnie z § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz.U. Nr 33, poz. 157 ze zm.) zwanego dalej rozporządzeniem, które obowiązywało do dnia 1 marca 1995 r., podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowiło (...) przeciętne miesięczne wynagrodzenie wypłacone pracownikowi. Przepisu tego nie można pominąć przy dokonywaniu wykładni przepisu § 11 rozporządzenia, który ma zastosowanie w rozpatrywanej sprawie. Przepis ten stanowi, że: „Jeżeli w okresie, z którego wynagrodzenie przyjmuje się do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, pracownik pobierał wynagrodzenie w zmniejszonej wysokości w związku z pobytem w areszcie tymczasowym, przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego uwzględnia się wynagrodzenie w pełnej wysokości.” W obydwu tych przepisach ustawodawca użył czasowników w czasie przeszłym, jednakże w § 1 w postaci dokonanej (wynagrodzenie wypłacone), natomiast w § 11 w postaci niedokonanej (pracownik pobierał). Ta gramatyczna różnica, zwłaszcza postać czasownika „pobierać” prowadzi - zdaniem składu orzekającego -

do wniosku, że stosownie do § 11 rozporządzenia za podstawę wymiaru zasiłku chorobowego pracownika, który w związku z pobytem w areszcie tymczasowym (w okresie, z którego wynagrodzenie przyjmuje się do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego) pobierał wynagrodzenie w zmniejszonej wysokości, przyjmuje się wynagrodzenie w pełnej wysokości, niezależnie od tego, czy spełnione zostały przesłanki warunkujące wyrównanie wynagrodzenia za ten okres, określone w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 18 grudnia 1974 r. w sprawie obliczania wynagrodzenia za czas niewykonywania pracy... (Dz.U. Nr 51, poz. 334 ze zm.) obowiązującego do dnia 2 czerwca 1996 r. Przepis § 11 rozporządzenia jest przepisem szczególnym, stanowiącym wraz z § 10 wyjątek od zasady określonej w § 1 tj. zasady uwzględniania w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego wynagrodzenia wypłaconego pracownikowi i jako przepis szczególny podlega wykładni ścisłej. Wysokość podstawy wymiaru zasiłku chorobowego była i jest ściśle powiązana z wysokością wynagrodzenia realnie uzyskanego przez pracownika w okresie poprzedzającym zachorowanie i omawiane rozporządzenie w sposób jednoznaczny, w poszczególnych przepisach wskazywało sytuacje, w których w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego uwzględniane było wynagrodzenie przysługujące a nie wypłacone (§ 3, § 5).

Sąd Najwyższy nie podziela poglądu wyrażonego w kasacji, że przez zawarte w § 11 rozporządzenia sformułowanie „wynagrodzenie w pełnej wysokości” należy rozumieć takie wynagrodzenie jakie pracownik by otrzymał, gdyby nie był aresztowany. Wnoszący kasację nie przedstawił żadnego wyводу prawnego dla poparcia tego poglądu, a nie potwierdza go ani wykładnia gramatyczna, jak wyżej wskazano, ani też inne metody wykładni. Poprzez „wynagrodzenie w pełnej wysokości”, o którym mowa w § 11 rozporządzenia należy więc rozumieć wynagrodzenie wypłacone pracownikowi w wysokości ograniczonej, zgodnie z § 11 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1974 r. w sprawie regulaminów pracy oraz zasad usprawiedliwiania nieobecności w pracy i udzielania zwolnień od pracy (Dz.U. Nr 49, poz. 299 ze zm.) do połowy wynagrodzenia wynikającego z osobistego zaszeregowania, zwiększone o pozostałą połowę tegoż wynagrodzenia.

Bezprzedmiotowe jest powołanie w kasacji, instrukcji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 lipca 1983 r. w sprawie świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.Urz. ZUS z 1983 r. Nr 6, poz. 19) według której w razie pobierania wynagrodzenia w zmniejszonej wysokości w

związku z pobytem w areszcie tymczasowym przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego uwzględnia się wynagrodzenie w pełnej wysokości jedynie z wyłączeniem składników nie uwzględnionych w podstawie wymiaru zasiłku. Zdaniem wnoszącego kasację skoro w załączniku nr 1 do tej instrukcji zawierającym wykaz składników wynagrodzenia, których nie uwzględnia się w podstawie zasiłku chorobowego, nie wymieniono prowizji, to również wynagrodzenie prowizyjne, którego wnioskodawca nie otrzymał za okres przebywania w tymczasowym areszcie powinno być uwzględnione przy ustalaniu podstawy wymiaru jego zasiłku chorobowego. Sąd Najwyższy nie podziela tego poglądu. Przede wszystkim instrukcja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie jest normą prawną, rodzącą podmiotowe roszczenia, lecz regułą interpretacyjną stosowaną w praktyce organów rentowych. Ponadto, w systemie ekonomicznym w roku 1983, wynagrodzenie prowizyjne było stosowane w bardzo ograniczonym zakresie, najczęściej stanowiło wynagrodzenie osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej, które to osoby podlegały odrębnemu od pracowniczego ubezpieczeniu społecznemu. Odrębnie też uregulowano ustalanie składek i zasady obliczania podstawy wymiaru świadczeń przysługujących tym osobom.

Sąd Najwyższy zauważa, że na podstawie § 2 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia wynagrodzenie osiągane przez pracowników zatrudnionych w charakterze pośredników ubezpieczeniowych Państwowego Zakładu Ubezpieczeń mogło być uważane za wynagrodzenie ulegające znacznemu wahaniu a wówczas, zgodnie z § 1 pkt 2 tegoż rozporządzenia, podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowiło przeciętne, miesięczne wynagrodzenie wypłacone pracownikowi za okres 12 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc, w którym powstało prawo do zasiłku chorobowego, lecz rozważania na ten temat wykraczają poza ramy rozpatrywanej kasacji.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że zaskarżony wyrok nie narusza wskazanych w kasacji przepisów prawa materialnego a kasacja, wobec braku usprawiedliwionych podstaw, podlega oddaleniu i na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

=====